

5754 SAYILI SOSYAL SİGORTALAR VE GENEL SAĞLIK SİGORTASI KANUNU (5510) İLE BAZI KANUN VE KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN İLE GETİRİLEN YENİLİKLER

Prof.Dr.H.Nüvit GEREK*

Bilindiği gibi sosyal güvenlik reformu ihtiyacı uzun süredir ülkemizin gündemindeydi. Sosyal güvenlik sistemimizin çökmesini önlemek için bir şeyler yapılması gerektiği hemen herkes tarafından benimsenen bir düşünceydi. 4447 Sayılı Kanunla yapılan düzenlemeler bazı sorunları giderse de istenen sonucu sağlayamadı. Bunun üzerine 5510 Sayılı Kanun hazırlandı. Ancak yürürlüğe girmeden bazı maddeleri Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi. 5754 Sayılı Kanun ise iptal gerekçelerini de dikkate alarak ve kamuoyunda tartışılan konuları değerlendirerek bazı değişiklikler öngörmektedir. Genel olarak norm ve standart birliği sağlanmasının amaçlandığı, gelir arttırıcı önlemlerin ön plana çıktığı ve yaşlanmakta olan nüfus yapımızın dikkate alındığı gözlenmektedir. Olumlu sayılabilecek bazı düzenlemeler yanında eleştiriye açık konular da bulunmaktadır.

Bu kısa çalışmada genel esasları itibarıyla bunlara değinilecektir.

I. OLUMLU KABUL EDİLEBİLECEK DÜZENLEMELER

- **Bağ-Kur'lular İçin Basamak Sistemi Kaldırılmış ve Beyan Sistemi Getirilmiştir.** Ayrıca prim oranları % 40'tan % 33.5 civarına indirilmiştir. Yeni düzenlemeye göre Bağ-Kur'lular asgari ücret ile asgari ücretin 6,5 katı arasında beyan edecekleri gelirleri ile orantılı olarak prim ödeyeceklerdir.

- **Bağ-Kur'lular İçin "Geçici İşgöremezlik Ödeneği" Uygulaması Başlayacaktır.** Kanunun yürürlüğe girmesiyle artık iş kazası, meslek hastalığı ve doğum hallerinde Bağ-Kur'lular da SSK'lular gibi geçici işgöremezlik ödeneği alabileceklerdir¹.

- **Bağ-Kur'lular Emzirme Yardımından Yararlanabileceklerdir.** Halen sadece SSK'luların yararlandığı emzirme yardımından Bağ-Kur'lular da yararlanabileceklerdir. Emzirme yardımı miktarı Sosyal Güvenlik Kurumu Yönetim Kurulu Kararı ve Bakan onayı ile belirlenecektir.

(*) Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi

¹Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.18 (5754 Sayılı Kanun Md.11 ile değişik).

- Cenaze Yardımı Miktarı Sosyal Güvenlik Kurumu Yönetim Kurulu Tarafından Belirlenecektir.

Yeni düzenleme ile Bağ-Kur'lular ve SSK'lılar için öngörülen cenaze yardımı miktarı, T.C. Emekli Sandığı mensupları için öngörülen miktarla aynı olacak ve aradaki farklılık giderilmiş olacaktır.

- Evlenme Ödeneğinden Ölen Bağ-Kur'luların Kız Çocukları da Yararlanabileceklerdir.

Yeni düzenleme ile ölen Bağ-Kur sigortalılarının Kurumdan aylık almaktayken evlenen kız çocuklarına 24 aylık tutarında evlenme yardımı (çeyiz parası) verilecektir².

- Bağ-Kur'lular 30 Gün Prim Ödeyerek Sağlık Hizmetlerinden Yararlanabileceklerdir.

Halen Bağ-Kur'luların ve bakmakla yükümlü oldukları kişilerin sağlık hizmetlerinden yararlanabilmeleri en az 240 gün prim ödemiş olmaları koşuluna bağlıdır. Yapılan yeni düzenleme ile 240 günlük süre 30 güne indirilmektedir. Böylece sigortalı olduktan itibaren bir ay sonra sağlık hizmetlerinden yararlanabilecekler³.

- 60 Günü Aşmayan Prim Borçları Sağlık Hizmetlerinden Yararlanmayı Engellemeyecektir.

Yeni düzenleme yürürlüğe girinceye kadar Bağ-Kur'luların sağlık hizmetlerinden yararlanabilmeleri en az 240 gün sağlık sigortası primi ödeme koşulu yanında hiç prim borçları olmamasına bağlıdır. Öngörülen düzenleme ile 60 günü aşmadıkça prim borçları olsa bile sağlık yardımlarından yararlanabileceklerdir.

- Bağ-Kur'lu Hastaların da Yol ve Refakatçi Giderleri Kurum Tarafından Karşılanabilecektir.

Hastaların il dışına sevk edilmesi durumunda, Bağ-Kur'lular için bugüne kadar ödenmeyen yol ve refakatçi giderleri, yeni yapılan düzenleme ile SSK ve T.C. Emekli Sandığı mensupları için olduğu gibi Bağ-Kur'lular için de ödenebilecektir.

- Zorunlu Sigorta Kapsamında Çalışmaları Sona Erenlerin Bu Durumdan İtibaren 90 Gün Daha Sağlık Hizmetlerinden Yararlanmaları Sağlanmıştır.

T.C. Emekli Sandığı, SSK veya Bağ-Kur kapsamında zorunlu sigortalı olanların, zorunlu sigortalılıklarını gerektiren çalışmaları sona erdiği takdirde, sona erme tarihinden itibaren 90 gün daha bu kimseler, prim borçları bulunup bulunmadığına bakılmaksızın sağlık hizmetlerinden yararlandırılacaklardır⁴.

²Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.20, Md.37 (5754 Sayılı Kanun Md.23 ile değişik).

³Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.67 (5754 Sayılı Kanun Md.42 ile değişik).

⁴Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.67 (5754 Sayılı Kanun Md.42 ile değişik).

- Devlet Memurları Kazanılmış Hakların Korunması Açısından 5434 Sayılı T.C. Emekli Sandığı Kanunu Hükümlerine Tabi Olmaya Devam Edeceklerdir.

Yeni düzenlemede Anayasa Mahkemesinin iptal kararındaki gerekçeler dikkate alınmıştır. Buna göre halen çalışmakta olan devlet memurları 5434 Sayılı Kanun kapsamında kalmaya devam edecekler ve durumlarında bir değişiklik olamayacaktır. Yeni Sosyal Güvenlik Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra ilk defa memur olacaklar ise 5434 Sayılı Kanun ile ilişkilendirilmeyecekler ve kendilerine 5510 Sayılı yeni Kanun uygulanacaktır. Mevcut Bağ-Kur'lular ile SSK'lıların durumu devlet memurlarının durumundan biraz farklıdır. Bunların 5510 Sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonraki çalışmaları bu Kanuna göre değerlendirilecektir⁵.

- Emeklilik Yaşının Kademeli Olarak 65'e Çıkarılması İçin Öngörülen Süre Uzatılmıştır.

Yeni düzenleme ile halen kadınlar için 58, erkekler için 60 olan yaş haddi uygulamasından 65 yaş haddi uygulamasına geçiş süresi epeyce daha uzun bir süreye yayılmıştır. 65 yaşında emekliliğin herkes için geçerli olacağı tarih, 2048 yılından 2075 yılına uzatılmıştır.

Yeni düzenlemeye göre SSK'lılar 20 yıl karşılığı olarak 7200 gün, Bağ-Kur ve T.C. Emekli Sandığı mensupları ise 25 yıl karşılığı olarak 9000 gün çalışma süresi şartını 2036 yılına kadar doldururlarsa erkekler 60, kadınlar 58 yaşında emekli olabileceklerdir. Çalışma süresi şartını yani prim ödeme süresi şartını 2036-2048 arasında dolduranlar kademeli olarak 58-65 yaşlarında, 2048 yılından sonra dolduranlar ise 65 yaşını doldurduklarında emekli olabileceklerdir.

- Harp Malulleri ve Terör Malullerinin Yeniden Çalışmaya Başlamaları Durumunda Aylıkları Kesilmeyecektir.

Terörle Mücadele Kanunu kapsamında vazife malullüğü aylığı almaktayken kamu görevlisi olarak yeniden çalışmaya başlayanların vazife malullüğü aylıkları kesilmeyecektir. Böylelikle hem malullük aylıklarını hem de görev aylıklarını alabileceklerdir. Ayrıca kamu vasıtalarında ücretsiz seyahat edebilecekler ve çocukları için eğitim-öğretim yardımından yararlanacaklardır. Bunun dışında Terörle Mücadele Kanunu kapsamında vazife malullüğü aylığı alanlar ortez, protez ve diğer iyileştirici araç gereçler için herhangi bir fark veya katılım payı ödemeyeceklerdir⁶.

- Fiili Hizmet Yılı On Yılı Doldurmadan Vefat Eden Devlet Memurlarının Geride Kalanlarına Maaş Bağlanabilecektir.

Devlet memurlarının fiili hizmetleri 10 yılı doldurmadan ölümleri halinde geride kalan bakmakla yükümlü oldukları kimselere aylık bağlanamıyordu. Bağ-Kur'lular ve SSK'lılara göre son derece olumsuz ve haksız bir durum yaratan bu uygulama 5754

⁵Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Gç.Md.4 (5754 Sayılı Kanun Md.68 ile değişik).

⁶Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.5/c (5754 Sayılı Kanun Md.3 ile değişik).

Sayıli Kanunla yapılan değişlikle düzeltilmiş ve beş yıl fiili hizmeti olan memurların ölümü halinde geride kalanlara aylık bağlanabilmesi sağlanmıştır. Uygulama geriye götürülecek ve şu ana kadar 5 yılı aşkın ancak 10 yıldan az fiili hizmeti olduğu için ölümünden sonra geride kalanlarına aylık bağlanamayanların geride kalanlarına da 5510 Sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle aylık bağlanacaktır⁷.

- Devlet Memurlarının Prime Esas Kazanç Miktarlarının Kapsamı Genişletilmektedir.

5510 Sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra kamu görevlisi yani devlet memuru olanlar için halen primlere (keseneklere) esas alınan maaş gelirlerine ilave olarak, makam, temsil ve görev tazminatları ile personel kanunlarına göre ödenen tazminatlar da prime esas kazanç olarak değerlendirilecek ve daha yüksek bir gelir üzerinden prim kesintisi yapılacaktır. Daha çok prim ödenmesi ise ileride emeklilikte daha yüksek bir emekli aylığı bağlanabilmesine imkân sağlayacaktır⁸.

Ancak 5510 Sayılı Kanunun yürürlük tarihinden önce kamu görevlisi olanların primleri 5434 Sayılı Kanun hükümlerine göre hesaplanacak ve kesilecektir. Kısaca halen kamu görevlisi olanların durumunda değişiklik olmayacaktır.

Yeni düzenlemede öngörülen, 5510 Sayılı Kanunun yürürlüğünden sonra kamu görevlisi olanların değinilen gelirleri üzerinden % 14 sigortalı ve % 18,5 kamu işvereni hissesi olarak toplam % 32,5 oranında emeklilik ve sağlık sigortaları primi kesilecektir.

Prime esas kazançlar kapsamının genişletilmesi, ileride daha fazla yüksek emekli aylığı bağlanmasına imkan verse de çalışanların gelirlerinden daha fazla prim kesintisi yapılacağı için, çalışılan dönemde bir gelir azalması ortaya çıkabilecektir.

- SSK'lılar Açısından da Yaş Sınırının Kademeli Olarak Arttırılması Daha İleri Tarihlere Yayılmıştır.

SSK'lılar 7200 (20 yıl) çalışma süresini 2036 yılına kadar doldurdukları takdirde, yürürlükteki düzenleme çerçevesinde, yani erkekler 60; kadınlar 58 yaşını doldurduklarında emekli olabileceklerdir. 700 gün (20 yıl) çalışma süresi şartını 2036 - 2048 yılları arasında dolduranlar kademeli olarak 58-65 yaşlarını doldurduklarında emekli olabileceklerdir. Çalışma süresi şartını 2048 yılından sonra dolduranlar ise ancak 65 yaşını doldurduklarında emekli olabileceklerdir⁹.

- SSK'lılarda Prim Ödeme Gün Sayısı 9000 Günden 7200 Güne İndirilmektedir.
T.C. Emekli sandığı ve Bağ-Kur'lular için 25 yıl / 9000 gün olarak uygulanacak

⁷Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.32 (5754 Sayılı Kanun Md.20 ile değişik).

⁸Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.80 (5754 Sayılı Kanun Md.47 ile değişik).

⁹Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Gç.Md.6, Gç.Md.9.

olan çalışma süresi yani prim ödeme gün sayısı SSK'lılar için de aynı şekilde belirlenmişken, yapılan değişiklikle 7200 güne düşürülmüştür. 5754 Sayılı Kanunun öngördüğü bu değişiklik SSK'lıların zaman zaman işsiz kalabilecekleri gerçeğinin dikkate alınması sonucudur. Olumlu bir gelişme olarak kabul edilmelidir¹⁰.

Bu durumda 5510 Sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren ilk defa sigortalı olacak işçiler 7200 gün prim ödeme şartını yerine getireceklerdir. Öngörülen bir diğer olumlu düzenleme de 5400 gün prim ödemiş olanların da normal emeklilik yaşından 3 yıl gecikmeli olarak 65 yaş geçmemek kaydıyla emekli olabilmelerinin sağlanmasıdır.

- SSK'lı kadınların Doğum Nedeniyle Çalışmadıkları Sürelerin Borçlanılabilmesi Öngörülmektedir.

Gerçekleşen her bir doğum için iki yıl ve toplam olarak dört yılı geçmemek üzere hiç çalışılmayan veya ücretsiz izinde geçirilen sürelerin primlerinin SSK'lı kadın tarafından borçlanılarak yatırılması halinde, bu sürelerin sigortalılık süresinden sayılması mümkün olabilecektir.

- Özürlü Çocuğu Bulunan Kadınların Daha Erken Emekli Olabilmeleri Öngörülmektedir.

Sürekli bakıma muhtaç durumdaki özürlü çocukları bulunan kadınlar için, 5510 Sayılı Kanunun yürürlük tarihinden sonra geçen prim ödeme gün sayılarının dörtte biri oranında artırılması öngörülmektedir. Ayrıca bu süreler emeklilik yaş hadlerinden de indirilecektir. Böylece özürlü çocuğu olan kadınlar hem daha fazla hizmet süresine sahip olacaklar hem de daha erken emekli olabileceklerdir. Bu düzenlemenin 5 yıla kadar erken emeklilik imkanı yaratacağı söylenebilir¹¹.

- İsteğe Bağlı Sigortalılık Kolaylaştırılmaktadır.

İsteğe bağlı sigortalılık konusunda Bağ-Kur'lular için herhangi bir koşul aranmazken SSK'lılar için 1080 gün (3 yıl), T.C. Emekli Sandığı kapsamındakiler için ise 3600 gün (10 yıl) çalışmış olma koşulu aranıyordu. Ayrıca emekli oluncaya kadar sağlık hizmetlerinden de yararlanıyordu. 5754 Sayılı Kanunla yapılan değişiklik çalışma süresi koşulunu kaldırmaktadır. Artık her vatandaş, isteğe bağlı sigortalı olabilecek ve sigortalı olduğu sürece sağlık hizmetlerinden yararlanabilecektir¹².

Ancak yeni düzenlemeden yararlanmak isteyenlerin mali durumlarının gerekli prim miktarlarını ödemeye yeterli olup olmayacağı konusu hep gündemde olmaya devam edecektir.

¹⁰Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.29/4 (5754 Sayılı Kanun Md.17 ile değişik).

¹¹Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.28 (5754 Sayılı Kanun Md.16 ile ek fıkra).

¹²İsteğe bağlı sigortalılık koşulları için bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.50/2 (5754 Sayılı Kanun Md.30 ile değişik).

- Yurt Dışına Gönderilen İşçiler ve Yakınları Sağlık Yardımlarından Yararlanabileceklerdir.

5754 Sayılı Kanunla getirilen yeni düzenleme uyarınca, Türk müteahhitlerinin yurtdışındaki işleri ile ilgili olarak yurtdışına götürülen işçiler ve yakınları yani hem kendileri hem de yurt içindeki eş ve çocukları sağlık hizmetlerinden yararlanabileceklerdir. Bu durumdaki işçilerin sağlık primlerinin işverenleri olan müteahhitler tarafından yatırılması zorunlu hale gelmektedir. Ayrıca bu durumda olan işçiler isterlerse uzun vadeli sigorta primlerini isteğe bağlı sigortalı olarak kendileri de ödeyerek emekli olabileceklerdir.

- Asgari İşçilikte Uzlaşma Olanağı Getirilmektedir.

Çalışmaları süreklilik arz eden işyerlerinde yapılan asgari işçilik incelemeleri çok uzun sürmekte, çok çeşitli sorunlar yaşanmakta, gecikme zamları, gecikme cezaları ve idari para cezaları hep tartışma konusu olmakta ve ayrıca bu cezalar sigortalı olarak çalıştırılması gereken ama kaçak çalıştırılanlara da mal edilememektedir. İşte gecikme cezaları ve idari para cezalarının uzlaşma yoluyla çözülebilmesi olanağının getirilmesi, bazı ihtilafların daha kolay ve çabuk çözülmesini sağlayabilecektir. Ancak uygulamada çeşitli istismar ve pazarlık yöntemlerinin ortaya çıkabileceği de akla gelmektedir.

- Türkiye'ye Göç Eden Soydaşlarımıza Geldikleri Ülkedeki Çalışmalarını Borçlanabilme Olanağı Sağlanmıştır.

Zorunlu göçe tabi tutulmak suretiyle ülkemize gelerek yerleşen soydaş vatandaşlarımıza, geldikleri ülkelerdeki çalışma sürelerinin borçlanılabilmesi olanağı getirilmiştir. Böylece ikili sosyal güvenlik anlaşması olmasa bile geçmişteki geldikleri ülkede geçirilen çalışma sürelerinin borçlanılarak prim tutarlarının ödenmesi halinde, göçle gelen soydaş ve vatandaşlar emeklilik hakkını elde edebileceklerdir.

- SSK'lıların Sağlık Hizmetlerinden Yararlanabilmeleri Kolaylaştırılmaktadır.

Halen yürürlükte bulunan uygulamalara göre SSK'lılar sağlık hizmetlerinden yararlanabilmek için 90 gün prim ödemek zorundadırlar. Bunların bakmakla yükümlü oldukları kişilerin sağlık hizmetlerinden yararlanmaları ise 120 gün prim ödenmiş olmasına bağlıdır. 5754 Sayılı Kanun ise öngördüğü yeni düzenleme ile sağlık hizmetlerinden yararlanmada 30 günlük prim ödenmiş olmasını yeterli görmektedir. Böylece yeni işe giren bir işçi ve bakmakla yükümlü bulunduğu kimseler bir ay gibi kısa bir zaman sonra sağlık hizmetlerinden yararlanabileceklerdir¹³.

Bunun dışında genel sağlık sigortası sağlık hizmetlerinden yararlanmada bir yıl içinde otuz gün prim ödeme koşulu da daha esnek bir uygulamaya dönüştürülmüştür. Örnek vermek gerekirse, askerlikte geçen süreler ve grevde geçen süreler son bir yılın hesabında dikkate alınmayacaktır. Böylece, bir yıllık süre, uygulama da sigortalıların yararına olacak şekilde daha da uzun bir zaman dilimini kapsayacaktır.

¹³Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.67 (5754 Sayılı Kanun Md.42 ile değişik).

- Güncelleme Katsayısının Hesabında Gelişme Hızının % 30'u Dikkate Alınacaktır.

Güncelleme katsayısı sigortalıların geçmiş yıllardaki kazançları ve bunlar üzerinden ödenen primlerin bugünkü değerlerini bulmak için kullanılmaktadır. 5510 Sayılı Kanunun ilk halinde TÜFE'nin yarısı ile ortalama prim tutarındaki artışın yarısı olarak belirlenen güncelleme katsayısı ile ilgili düzenleme refah payını yansıtmadığı gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. GSYİH hesapları incelendiğinde emeğin payı 2006 yılı verileri itibarıyla % 26,53 olarak belirlenmiştir. Kamuoyundaki tartışma ve değerlendirmelerin de dikkate alınmasıyla yeni düzenlemede güncelleme katsayısı, TÜFE'nin % 100'ü ile GSYİH artışının % 30'unun toplamı olarak belirlenmiştir. Böylece sigortalılara az da olsa bir avantaj sağlanmış olmaktadır.

- Aylık Bağlama Oranı Bütün Çalışma Dönemi İçin Yıllık % 2 Olarak Belirlenmiştir.

Emeklilik aylıklarının hesabında, güncellenen ortalama aylık kazanç ile aylık bağlama oranı çarpılmaktadır. Aylık bağlama oranı, prime esas kazancın ne kadarlık bir kısmının emekli aylığına yansıtılacağını gösteren bir orandır. Halen uygulanmakta olan sistemde aylık bağlama oranları sabit değildir. İlk çalışma yıllarında % 30, sonra % 2 ve 25 yıldan sonraki dönemlerde % 1,5 olarak uygulanmaktadır. Bu durumda 25 yıldan sonraki dönemlerde yapılan her bir yıllık çalışma için aylık bağlama oranı % 1,5 artmaktadır. Yeni düzenleme ile sabit bir oran % 2 olarak öngörüldüğünden 25 yıldan sonraki her yıl için aylık bağlama oranı % 2 artacaktır. 25 yıldan fazla çalışanlar için avantajlı sayılabilecek bir durum söz konusudur. Buna karşılık ileriki yıllarda çalışma döneminin başlangıcında da % 2 oranı uygulanacağından ilk on yıl için $10 \times \% 3 \rightarrow \% 30$ aylık bağlama oranı $10 \times \% 2 \rightarrow \% 20$ oranına gerileyecektir. Dolayısıyla 25 yılın üzerinde çalışmaların az olduğu düşünülürse aylık bağlama oranlarında genel olarak bir azalma görüleceğini söylemek yanlış olmaz. Zaten işte bu nedenle, yapılan yeni düzenleme de aylık bağlama oranı her yıl için % 2 olarak belirlenirken, halen 10 yıldan az çalışması olanların haklarının korunması için 10 yıl dolana kadar % 3 oranında hesaplanacaktır¹⁴.

- Sosyal Güvenlik Kurumunun Aylık Prim Tahsilatının Dörtte Biri Oranında Hazine Desteği Sağlanacaktır.

Yeni düzenlemede Devletin sisteme prim desteği şeklinde katkı yapması öngörülmektedir. Hazine, Sosyal Güvenlik Kurumunun aylık prim tahsilâtının dörtte biri kadar Kuruma her ay ödeme yapacaktır. Transfer harcaması niteliğindeki bu katkı, Kurumun açığı olup olmadığına bakılmaksızın düzenli olarak sürdürülecektir¹⁵.

¹⁴Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.29/3 (5754 Sayılı Kanun Md.17 ile değişik).

¹⁵Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.81/son (5754 Sayılı Kanun Md.48 ile değişik).

- Şehit ve Gazilerin Çocuklarının Eğitim Yardımları Arttırılmaktadır.

Şehit ve gazilerin çocuklarına her yıl için ödenmekte olan eğitim öğretim yardımının % 25 oranında arttırılması öngörülmektedir.

- Sürekli Olarak Başkalarının Bakımına Muhtaç Durumdaki Malullerin Malullük Aylığından Yararlanmaları Kolaylaştırılmaktadır.

Çalışma gücünü en az % 60 oranında kaybedenlerden, 10 yıl veya daha fazla zamandır sigortalı olup, toplam 1800 gün prim ödemiş olanlar malullük aylığından yararlanabileceklerdir. Bu genel koşul, başka birinin sürekli bakımına muhtaç olanlar için yumuşatılmış ve başka birinin sürekli bakımına muhtaç olanlar için 10 yıl sigortalılık süresi aranmaksızın 1800 gün prim ödemiş olmaları halinde kendilerine malullük aylığı bağlanabilmesi olanağı sağlanmıştır¹⁶.

- Ölen Sigortalıların Geliri Olmayan Ana Babalarına Aylık Bağlanabilmesi Öngörülmektedir.

Ölen sigortalıların geride kalan ana babalarına kendilerine ait aylık bağlanmamış olması halinde veya asgari ücretten fazla gelirleri olmaması koşuluyla, ölen sigortalının bağlanabilecek aylığının % 25'i oranında aylık bağlanması sağlanacaktır.

- Fiili Hizmet Zammı Yeniden Düzenlenmektedir.

Bazı ağır ve tehlikeli, yıpratıcı işler riskli ve sağlığa zararlı oldukları için çalışanlar hem biyolojik-fizyolojik açıdan hem de ruhsal açıdan olumsuz etkilenmektedirler. Bu nedenle daha çok ve daha çabuk yıpranmakta ve daha erken yaşlarda vefat etmektedirler.

Daha önceleri sadece T.C. Emekli Sandığı kapsamında bazı çalışanlara uygulanan fiili hizmet zammı işte bu durumda erken yıpranan kişiler için sağlanan bir haktı. Geçen zaman içindeki özellikle teknolojik gelişmeler bazı işleri kolaylaştırmış ve yıpratıcı olmaktan çıkarmış ama buna karşılık yeni yıpratıcı ve ağır işler ortaya çıkmıştır.

Yeni düzenleme bir taraftan fiili hizmet zammından yararlanacak olanların kapsamını genişletirken ve böylece şikâyet konusu olan sosyal güvenlik kurumları arasındaki eşitsizliği giderirken, bir taraftan da teknolojik gelişmeleri ve AB standartlarını esas alarak tehlikeli iş kollarını tekrar değerlendirerek daha kapsamlı olacak şekilde fiili hizmet zammı konusunu tekrar düzenlemiştir¹⁷.

- Sağlık Hizmetlerinden Herkesin Yararlanması Amaçlanmaktadır.

Koruyucu sağlık hizmetleri de dâhil olmak üzere sağlık hizmetlerinden herkesin yararlanması öngörülmektedir. Hatta vatansızlar ve sığınmacılar da Genel Sağlık Sigortası kapsamına alınacaklardır. 18 yaşını doldurmamış olan bütün çocuklar hiçbir

¹⁶Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.26/b (5754 Sayılı Kanun Md.14 ile değişik).

¹⁷Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.40 (5754 Sayılı Kanun Md.25 ile değişik).

koşul aranmaksızın sağlık hizmetlerinden yararlandırılacaktır. Bu çocuklara bakmakla yükümlü olan ailelerin çalışıp çalışmamaları, prim borçlarının olup olmadığı 18 yaşından küçük çocukların sağlık hizmetlerinden yararlanmasını etkilemeyecektir. 18 yaşını dolduranlar ise duruma göre ya kendileri sigortalı olarak genel sağlık sigortası kapsamına girecekler veya ana babaları üzerinden sağlık sigortası kapsamında olmaya devam edeceklerdir. Kız çocuklardan halen 18 yaşından büyük olup da ana babasının sigortalılığı nedeniyle onlar üzerinden sağlık hizmetlerinden yararlanmakta olanlar için aynı uygulama devam edecek bir diğer deyişle halen sahip oldukları haklarını sürdürecektir¹⁸.

- Diş Protez Bedellerinin Tamamının Karşılansması Öngörülmektedir.

Bilindiği gibi 5510 Sayılı Kanun diş protezlerinin bedellerinin karşılansması hususunda yaş açısından ve fiyat açısından kısıtlamalar getirmekteydi. 5754 Sayılı Kanun bu kısıtlamaları kaldırarak, genel sağlık sigortası kapsamındaki her yaşta kimşenin diş protez bedellerinin tamamının karşılansmasını öngörmektedir. Ancak diş protez bedellerinin ödenmesinde Sağlık Hizmetleri Fiyatlandırma Komisyonu tarafından belirlenecek fiyatlar esas alınacaktır.

- Bazı Hallerde Sağlık Hizmetleri Karşılığı Katılım Payı Alınmaması Öngörülmektedir.

İş kazası ve meslek hastalığı söz konusu olduğunda, askeri tatbikat ve manevralar esnasında gerekli olan sağlık hizmetlerinde, afet ve savaş halleri nedeniyle sağlanan sağlık hizmetlerinde, aile hekimi muayenelerinde ve kişiye yönelik sağlık hizmetlerinde, kronik hastalıklarda, hayati öneme sahip ortez-protez ile organ nakli, kök hücre nakli, doku nakli gibi durumlarda, kontrol muayenelerinde ilgililerden katılım payı alınmayacaktır. Ayrıca bunlar dışında vatana hizmet aylığı alanlar, harp ve vazife malullüğü aylığı alanların ve terörle mücadele kapsamında aylık alanların da katılım payından muaf tutulmaları öngörülmektedir¹⁹.

- Düşük Gelirli Vatandaşlarımızın ve Terörle Mücadele Aylığı Alanların Genel Sağlık Sigortası Primlerinin Devlet Tarafından Ödenmesi Öngörülmektedir.

Sosyal devlet olmanın bir gereği olarak geliri belli bir düzeyin altında olan vatandaşların genel sağlık sigortası primleri devlet tarafından ödenecektir. Bunlar aile içindeki kişi başı geliri asgari ücretin üçte birinden az olanlar, vatansızlar ve sığınmacılar, 2022 Sayılı Kanun kapsamında 65 yaş aylığı veya özürü aylığı alanlar, şeref aylığı alanlar, vatani hizmet aylığı alanlar, terörle mücadele aylığı alanlar ve harp malulleri, SHÇEK tarafından bakılan çocuklar, köy korucuları, dünya ve olimpiyat şampiyonu olarak ülkemizi temsil eden kişilerdir.

¹⁸Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.60 (5754 sayılı Kanun Md.38 ile değişik).

¹⁹Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.69 (5754 Sayılı Kanun Md.65 ve Md.66 ile değişik).

- Çalışmayan ve Asgari Ücretten Az Geliri Olan Vatandaşların Sağlık Hizmetlerinden Daha Düşük Bedellerle Yararlanmaları Sağlanmaktadır.

Aile içindeki kişi başına geliri asgari ücretin üçte birinden az olan vatandaşlarımızın sağlık sigortası primlerinin tamamı devlet tarafından ödenecektir. Yeşil kart uygulaması 5510 Sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren iki yıl daha devam edecek ve bu sürenin sonunda yürürlükten kalkacaktır.

Kendi çalışması nedeniyle sigortalı olmayan ve ailesinde sigortalı bulunmayanlar da aile içindeki kişi başına geliri asgari ücretin 1 / 3'ü ile asgari ücret arasında geliri olanlar 24 YTL, asgari ücretle asgari ücretin iki katı arasında geliri olanlar 73 YTL, asgari ücretin iki katından fazla olanlar ise 146 YTL ödemek suretiyle bütün sağlık hizmetlerinden yararlanabileceklerdir²⁰.

Bu düzenleme hiç kuşkusuz sosyal devlet anlayışının bir yansımasıdır. Düşük gelir sahibi olmaları nedeniyle insanların sağlık hizmetlerinden hiç yararlanmaması veya yeterince yararlanmaması düşünülemez. Ancak bu olumlu düzenlemenin amacına ulaşabilmesi çalışmanın ilerideki kısımlarında değinileceği gibi, bu konuda görülebilecek istismarların önlenmesine bağlı olacaktır.

II. ELEŞTİRİLEBİLECEK DÜZENLEMELER

Yeni Sosyal Güvenlik Kanununun yürürlüğe girecek olması konusunda yaşanan tedirginlikler ve şikâyetler genel olarak kazanılmış hakların kaybedilmesi, emekli aylıklarının azalacak olması ve dolayısıyla daha kötü koşullarda bir emeklilik yaşamı konularında yoğunlaşmaktadır. Ayrıca genel sağlık sigortası ile ilgili düzenlemelerde de cevabı açık olmayan hususlar bulunmaktadır.

- Yeni Düzenlemede Halen Devlet Memuru Olanlarla Halen SSK ve Bağ-Kur Kapsamında Olanların Çalışmaları Farklı Şekillerde Değerlendirilecektir.

5510 Sayılı Kanunun temel hedeflerinden birisi, bilindiği gibi Emekli Sandığı, SSK ve Bağ-Kur kapsamındaki sigortalılar arasındaki farklılıkların giderilmesi, sigortalılıkta standartlaşmanın sağlanmasıdır. Ancak 5510 Sayılı Kanunun 5754 Sayılı Kanunla değiştirilen Geçici 2., 3. ve 4. maddeleri gözden geçirildiğinde Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarının dikkate alınarak düzenleme yapıldığı görülmektedir²¹.

Yeni düzenlemeye göre halen çalışmakta olan devlet memurları için 5510 Sayılı Kanun yürürlüğe girdikten sonra da 5434 Sayılı Kanun hükümlerinin uygulanmasına devam edilecektir. 5510 Sayılı Kanun yürürlüğe girdikten sonra devlet memuru olanlara 5510 Sayılı Kanun hükümleri uygulanacaktır. Oysa SSK ve Bağ-Kur'luların durumu farklı şekilde değerlendirilecektir. Halen SSK ve Bağ-Kur kapsamında olanların

²⁰Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.80/son (5754 Sayılı Kanun Md.47 ile değişik).

²¹Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Gç.Md.1, 2, 3, 4, 5 (5754 Sayılı kanun Md.68 ile değişik).

şimdiye kadar olan çalışmaları yürürlükteki mevzuatlarına göre değerlendirilecek, ancak 5510 Sayılı Kanunun yürürlük tarihinden sonraki çalışmaları 5510 Sayılı Kanuna göre değerlendirilecektir. Bu durumda mevcut devlet memurlarının tamamı emekli oluncaya kadar bir farklılık sürecektir. Ancak bu durumun Anayasa Mahkemesinin iptal kararları sonucu olduğu unutulmamalıdır.

- Aylık Bağlama Oranları Düşürülmektedir.

Yapılan yeni düzenlemede aylık bağlama oranı % 2 olarak öngörülmektedir. Bu oran bütün çalışma yılları için sabit olacak ve değişmeyecektir. Örnek vermek gerekirse 25 yıl çalışan bir kişi emekli olurken aylık bağlama oranı % 50 olarak hesaplanacaktır. Oysa mevcut düzenleme de ilk 10 yıl boyunca % 3,5 daha sonra 25 yıl doluncaya kadar % 2 ve 25 yıldan sonraki dönemler için % 1.5 olarak düzenlemiştir. Bu durumda 25 yıl sonunda aylık bağlama oranı % 65 olarak uygulanabilecekken yeni düzenlemede % 50 olarak uygulanacaktır. Dolayısıyla bazı istisnalar olabilir de büyük çoğunluk için uzun dönemde aylık bağlama oranlarında ve dolayısıyla emekli aylıklarında bir azalma olacaktır²². Her ne kadar gerekçede 25 yıldan fazla çalışanlar için toplam oranda bir artış söz konusu olabileceği ve bu düzenlemenin erken emekliliği değil, daha fazla çalışmayı, çalışkan olmayı teşvik ettiği ifade edilmiş olsa da gerçekler farklı görünmektedir. Çünkü 25 yıldan fazla çalışanların oranı oldukça azdır. 55 - 60 yaşlarından sonra özellikle işçilerin iş bulabilmesi hiç de kolay değildir.

- Bağ-Kur'lular İçin Öngörülen Beyan Sistemi Finansman Sorunları Yaratabilir.

Halen uygulanmakta olan basamak sistemi, geçmişte yaşanan finansal tıkanıklık ve sıkıntıları ortadan kaldıracak amacıyla getirilmiştir. Çünkü düşük gelir düzeyleri beyan ediliyor, dolayısıyla ödenen prim miktarları çok yetersiz kalıyor ve bağlanan emekli aylıkları da oldukça düşük miktarlarda oluyordu. Bu nedenle düşük gelir düzeylerindeki yığılmaları önlemek için basamak sisteminde zorunlu olarak gelir basamaklarının yükseltilmesi esası getirilmiş, ancak bu zorunluluk bütün gelir basamakları için öngörülmemiştir²³. Halen yirmi dört gelir basamağı itibarıyla ilk on iki basamakta bekleme süresi iki yıldır. İlk on bir basamakta basamak yükseltilmesi her yıl ve Bağ-Kur tarafından ilgili talepte bulunmasa bile yapılmaktadır. On ikinci basamaktan itibaren ise Bağ-Kur sigortalısının yazılı talepte bulunması halinde ve bu basamakta iki yıl dolduktan sonra basamak yükseltilmesi yapılmaktadır.

5754 Sayılı Kanunla öngörülen yeni düzenlemede beyan esasları getirilmektedir. Buna göre Bağ-Kur kapsamındaki çiftçi ve esnaf asgari ücret ile asgari ücretin 6,5 katı arasında olmak kaydıyla beyan edecekleri gelir üzerinden prim ödeyeceklerdir. Gerekçede, mevcut basamak sisteminde Bağ-Kur kapsamındaki çalışanların gelirleri artmadığı halde her yıl basamak yükseltilince ödemeleri gereken prim miktarının art-

²²Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.29 (5754 Sayılı Kanun Md.17 ile değişik).

²³Bkz.: 1479 Sayılı Kanun md.51, 52.

tığı, bu nedenle prim borçlarının ödenemediği ve sağlık hizmetlerinden yararlanılamadığı, bunun için beyan esasının getirildiği ifade edilmektedir. Bir ölçüde doğruluk payı olsa da basamak sisteminden tümüyle vazgeçilmesi yaşanan eski sıkıntıları tekrar gündeme getirecektir. Zorunlu basamak yükseltme uygulamasından önce de primlerin ödenmesinde sıkıntılar vardı. Dolayısıyla beyan sistemine geçilmesinden sonra da bağımsız çalışan çiftçi ve esnaf vatandaşlarımızın primlerinin ödenmesinde sıkıntılar ve aksamalar olacaktır. Bunları sadece gelirlerde artış olmaması gerekçesiyle açıklamak doğru olmaz. Sigortalılar yeterli miktarda ve zamanında ödenen primlerin kendi yararlarına olduğunu çok iyi bilmelidirler. Sosyal güvenlik sistemlerinin finansman sıkıntısı sadece primlerini aksatanları değil herkesi olumsuz etkilemektedir.

- Asgari İşçilikle Uzlaşma Olanığının Getirilmesi Karışıklıklara Neden Olabilir.

5754 Sayılı Kanunun 49. maddesi ile 5510 Sayılı Kanunun 85. maddesi metnine ek fıkra uyarınca, devamlı mahiyetteki işyerlerinde yapılan asgari işçilik incelemesi sonucunda tespiti yapılan ve sigortalılara mal edilemeyen fark sigorta primine esas kazanç matrahı üzerinden gecikme cezası ve gecikme zammı ile birlikte hesaplanacak sigorta primi ve buna bağlı uygulanacak idari para cezalarında, konuya ilişkin raporun Kurumun ilgili birimine gönderilmesinden önce işverenle uzlaşma yapılabilecektir²⁴.

Madde metninden, uzlaşma çağrısının işverenden mi, Kurumdan mı geleceği anlaşılamamaktadır. Ayrıca uzlaşma çabalarında Kurumu temsilen işverenlere kimlerin muhatap olacağı da açık değildir. Bütün bunların dışında, uzlaşma neticesinde indirim yapılması nedeniyle tahsil edilmemiş olan sigorta primlerinin daha sonra Kurum veya mahkeme kararıyla sigortalılara mal edilmesi halinde, daha önce eksik tahsil olunan sigorta primleri, sigortalının çalıştığı süre ve sigorta primine esas kazancı dikkate alınarak gecikme cezası ve gecikme zammı ile birlikte tahsil edilecektir. Böyle bir durumda uzlaşmaya varılmış olmasının pratikte bir yararı kalmayacaktır. Uzlaşmanın yararına inanılıyorsa, bunun niçin sadece devamlı mahiyetteki işyerlerinde yapılan asgari işçilik incelemeleri ile sınırlı tutulduğu geçici nitelikteki işyerlerinde niçin uzlaşma öngörülmediği anlaşılamamaktadır. Nihayet bütün uzlaşmaların pazarlığa dayanacağı düşünülürse farklı işyerleri için farklı uygulamalar olabilecektir.

- Sosyal Güvenlik Destek Primi Uygulamaları İle İlgili Yeni Düzenleme Tam Bir Netlik ve Eşitlik Getirmemektedir.

Sosyal güvenlik destek primi, emekli olup emekli aylığı almaktayken yeniden sigortalı olarak çalışmaya başlayan ve aldıkları emekli aylığı kesilmeksizin hem emekli aylığını hem de yeniden başladığı sigortalı çalışması karşılığı ücret gelirini alan kişilerin ödemek zorunda olduğu primdir. 5510 Sayılı Kanunun yürürlüğe girmesine kadar olan dönemde, SSK'ya tabi olarak yeniden çalışmaya başlayan emekliler için sosyal güvenlik destek primi, prime esas kazançların % 30'u oranında öngörülmüş ve bu oran

²⁴Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.85 (5754 Sayılı Kanun Md.49 ile değişik).

¼'ü sigortalı, ¾'ü işveren hissesi olarak düzenlenmiştir. Bağ-Kur emeklisi olup, tekrar Bağ-Kur kapsamında yeniden çalışmaya başlayanlar için almakta oldukları emekli aylıklarının % 10'u oranında sosyal güvenlik destek primi kesilmektedir. SSK veya T.C. Emekli Sandığından emekli olup da Bağ-Kur kapsamında bir işte çalışmaya başlayanlar Bağ-Kur Basamak Gelir seviyelerinden 12. gelir basamağının % 10'u oranında sosyal güvenlik destek primi ödemektedirler.

5510 Sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra durum değişecektir. Halen sosyal güvenlik destek primi ödemek suretiyle çalışmaya devam eden emekliler için bu primin ödenmesine gene devam edilecektir. Ancak SSK'ya (4/a) tabi olarak çalışan emeklilerin prim oranları artacak ve artık % 31 - % 36,5 oranlarında uygulanacaktır²⁵. Bağ-Kur'a tabi olarak çalışan emeklilerin aylıklarından % 12 oranında sosyal güvenlik destek primi kesilecek, bu oran % 15'i geçmemek üzere her yıl bir puan arttırılacaktır. Ancak kesilecek bu miktar en yüksek yaşlılık aylığı alan Bağ-Kur emeklisinin aylığından kesilecek sosyal güvenlik destek primi tutarından fazla olamayacaktır.

5510 Sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başlayanların SSK (4/a) veya T.C. Emekli Sandığı (4/c) kapsamında yeniden bir işte çalışmaya başlamaları halinde emekli aylıkları kesilecektir. Ancak aynı kimselerin Bağ-Kur (4/b) kapsamında yeniden çalışmaya başlamaları ve emekli aylıklarının kesilmesini talep etmeleri halinde emekli aylıkları kesilmeden çalışabilecekler ancak emekli aylıklarından % 15 oranında sosyal güvenlik destek primi kesilecektir. Terörle Mücadele Kanunu hükümleri uyarınca vazife malullüğü aylığı alanların 4/a, 4/b, 4/c kapsamında yeniden çalışmaya başlamaları halinde emekli aylıkları kesilmeyecektir.

Görüldüğü gibi hem önceden sigortalı olarak, emeklilik sonrası yeniden çalışmaya başlayanlar arasında SSK'ya veya Bağ-Kur'a tabi olarak çalışmasına göre farklı oranlarda sosyal güvenlik destek primleri ödenmesi öngörülmektedir. Hem de 5510 Sayılı Kanunun yürürlüğünden sonra ilk kez sigortalı olanların emekli olup yeniden çalışmaya başlamaları halinde SSK (4/a) veya T.C. Emekli Sandığı (4/c) kapsamında çalışırlarsa isteklerine bakılmaksızın emekli aylıkları kesilecek, ancak Bağ-Kur kapsamında çalışırlarsa talepte bulunmaları kaydıyla emekli aylıkları kesilmeden çalışabileceklerdir. Bu durumun ileride haklı eleştiri ve şikâyetlere neden olacağı şimdiden söylenebilir.

- Kayıt Dışı İstihdamla Mücadelede Öngörülen Yöntemler Yeterli Olmayabilir.

Kayıt dışı istihdam ve bunun prim kaçağı yoluyla sosyal güvenlik sistemini olumsuz etkilemesi mutlaka mücadele edilmesi gereken bir konudur. Çünkü sosyal güvenlik herkes için gereklidir. Herkes için bir haktır. Ayrıca sosyal devletin en temel görevlerinden birisidir. Yeni sosyal güvenlik düzenlemelerinde kayıt dışılıkla mücade-

²⁵Bkz.: 5510 Sayılı Kanun md.30 (5754 Sayılı Kanun md.18 ile değişik).

lenin önemsendiği açıktır. Ancak ücret ödemelerinin bankalar aracılığıyla yapılması, kamu idareleri ve bankaların sigorta sorgulaması yapmaları ve genel sağlık sigortası kayıtları, prim kaçaklarının takibinde yararlı olabilir. Ancak yeterli olmayabilir. Sendikaların bu konuda devreye girmelerinin sağlanması, cezalar yanında ödüllendirme uygulamalarına da yer verilmesi yararlı olacaktır. Söz gelimi primleri zamanında ödeyen işverenlere vergi kolaylıkları sağlanması, belli sayı ve oranın üzerinde işçi istihdam edenlerin primlerine devlet katkısının artırılması mutlaka düşünülmelidir.

- Tüm Vatandaşlarımızın ve Ülkemizde Yaşayan Herkesin Genel Sağlık Sigortası Kapsamına Alınması ve Koruyucu Sağlık Hizmetlerinin Sosyal Güvenlik Kurumunca Karşılanması Çok Gerçekçi Görünmemektedir.

Bilindiği gibi sağlık hizmetleri sosyal güvenlik hizmetleri içinde en temel hizmetlerden bir bölümüdür. Bu nedenle bütün vatandaşlarımızın hatta vatansızların ve sığınmacıların da genel sağlık sigortası kapsamına alınmasının düşünülmesi çok yerindedir²⁶. Ancak sağlık hizmetlerine ilişkin harcamaların hem miktar olarak hem oran olarak sürekli arttığı da bilinen bir gerçektir. Yeni tedavi yöntemlerinin ve yeni ilaçların gelişmesi harcamaları arttıran nedenlerin başında gelmektedir. İnsan sağlığına verilmesi gereken önemden vazgeçilmeyeceğine göre sağlık harcamalarının öncelik sıralaması çok iyi yapılmalı ve sağlık harcamaları ile ilgili finansman kaynakları ve finansman politikaları çok iyi belirlenmelidir. Geçmiş uygulamalar ve halen sağlık alanında yaşanan sıkıntılar düşünüldüğünde finansman sorununun çözümü ile ilgili kuşkuvarı giderecek bir açıklık kanun metninde görülmemektedir. Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra bu konudaki sıkıntıların kısa sürede giderilemeyeceği anlaşılırsa yeni düzenlenen genel sağlık sigortası sistemine güven sarsılır ve yapılan hukuki düzenlemeler temenni olmaktan öteye geçemez. Bu nedenle sağlık hizmetleri finansmanının çok dikkatle planlanması ve yürütülmesi büyük önem taşımaktadır.

- 18 Yaşından Küçüklerin Sağlık Hizmetlerinden Koşulsuz Yararlanmaları Nasıl Gerçekleştirilecektir?

5510 Sayılı Kanunun 61. maddesinin 5754 Sayılı Kanunun 39. maddesi ile değişik ikinci fıkrası uyarınca, bütün çocukların hiçbir ön koşul aranmadan, ana babalarının çalışır olup olmadığına, prim borçları olup olmadığına bakılmaksızın, sağlık hizmetlerinden yararlanması öngörülmektedir. 18 yaşından küçük çocuk anasız babasız ise 60. maddenin birinci fıkrasının (c) bendinin (7) numaralı alt bendi kapsamında primi Devlet tarafından ödenecektir²⁷.

“Sosyal Devlet” anlayışının güzel bir ifadesi olmakla beraber 61. maddenin ifadesi hemen bazı sorular akla getirmektedir? 18 yaşından küçük bir çocuk yaralandığı zaman veya hastalandığı zaman kendi başına bir sağlık kuruluşuna başvurur-

²⁶Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.60 (5754 Sayılı Kanun Md.38 ile değişik); Md.63/a.

²⁷Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.60 (5754 Sayılı Kanun Md.38 ile değişik).

bilecek midir? Kendisini iyi hissetmediği zaman kontrol amacıyla sağlık kuruluşlarına başvurabilecek midir? Yanında anne baba veya tanıdık aile büyüğü bulunması koşulu aranacak mıdır? Kimsesiz çocuklar, sokak çocukları en çok korunmaya muhtaç olanlar bu kapsamda düşünülecek midir? Anası babası olmayan ve primi devlet tarafından karşılanacak olanları kim Kuruma bildirecektir? Tedavisine başlanan ve birkaç ay sonra 18 yaşını dolduran bir çocuğun tedavisi 18 yaşını doldurduğu anda yarım mı bırakılacaktır? Bu ve benzer sorular düşünüldüğünde, nüfusa bile kayıt ettirilmemiş çocuklarımızın durumu, acil müdahale gerektiren trafik kazaları veya diğer sağlık sorunlarında sağlık kuruluşlarına kabul edilmeme durumları akla gelmektedir. Bu nedenle 18 yaşından küçük çocukların sağlık hizmetlerinden yararlanma esasları en kısa sürede ayrıntılı şekilde belli olmalıdır.

- Tespit Edilecek Diş Protez Bedelleri Gerçekçi Olmayabilir.

Diş protez bedellerinin karşılanması hususunda 5510 Sayılı Kanunla getirilmiş olan yaş ve fiyat kısıtlaması, 5754 Sayılı Kanunla getirilen düzenleme ile kaldırılmıştır²⁸. Böylece her yaştaki genel sağlık sigortalılarının diş protez bedellerinin tamamı Sağlık Hizmetleri Fiyatlandırma Komisyonunca tespit edilecek fiyatlar üzerinden karşılanabilecektir. Ancak burada önemli olan Sağlık Hizmetleri Fiyatlandırma Komisyonunun takdir yetkisini nasıl kullanacağıdır. Tespit edilecek fiyatlar makul ve gerçekçi olmalıdır. Örnek vermek gerekirse, gözlük camı ve çerçevesi için bugün ilgililere ödenen miktarlar son derece yetersizdir.

- Sağlık Hizmeti Sunucularının Alabileceği Fark Ücreti Sınırlamasının Nasıl Kontrol Edileceği Belirsizdir.

5510 Sayılı Kanununun 73. maddesi "sağlık hizmetlerinin sağlanma yöntemi ve sağlık giderlerinin ödenmesi" başlığını taşımaktadır. Madde metni incelendiğinde, sağlık hizmeti sunucularının sağlık hizmeti alanlarından Kurumun yapacağı ödemeler dışında fark isteyebileceği anlaşılmaktadır.

73. maddeye göre kamu idaresi sağlık hizmeti sunucuları herhangi bir fark talep edemeyeceklerdir. Bunun dışındaki sağlık hizmeti sunucuları vakıf üniversiteleri dâhil fark talep edebileceklerdir. Belirlenen bedellerin bir katına kadar alınabilecek ilave ücretin tavanını Bakanlar Kurulu belirleyecek, bu sınır içinde alınabilecek ilave ücret oranlarını Kurum belirleyecektir. Kamu idaresi ve vakıf üniversitesi sağlık hizmeti sunucularında 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununda tanımlanan öğretim üyeleri hizmet veriyorsa, bunlar da fark isteyebilir.

Sözleşmeli sağlık hizmeti sunucuları, Kurumca belirlenen standartların üstündeki talepleri karşılayan otelcilik hizmetleri ile "istisnai sağlık hizmetleri" için ilgililerden belirlenen hizmet fiyatlarının üç katını geçmemek üzere ilave ücret alabilir.

²⁸Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.63 (5754 Sayılı Kanun Md.40 ile değişik).

Sağlık Hizmetleri Fiyatlandırma Komisyonunun belirlediği fiyatların ne ölçüde gerçekçi olacağı uygulamalarda görülecektir. Normal durumlarda bir kat olarak belirlenen fark en az ne kadar oranda olabilecektir? Gider, maliyet ve subvansiyon kriterleri dışında gerekçelerle bir katın üzerinde fark istenirse ne olacaktır? Bu soruların cevabı açık değildir. Kamu idaresi sağlık hizmeti sunucuları sadece otelcilik hizmetleri ve estetik ve benzeri istisnai nitelikteki sağlık hizmetlerinden fark alabileceklerdir. Bu durum kamu ve özel kesim sağlık sunucuları arasında haksız rekabete yol açacaktır. Üç kata kadar ilave ücret isteme olanağı veren otelcilik hizmetleri ve istisnai nitelikteki sağlık hizmetleri için ise, daha ayrıntılı bir düzenleme yapılmadığı takdirde, hemen daima üst sınırdan yani üç kat tutarında ilave ücret isteneceği bunun altında ilave ücret istenmeyeceği hemen hemen kesin gibidir.

- Acil Hallerde Sağlık Hizmeti Sunucularının Fark Ücreti Talep Edememeleri Sorun Yaratabilir.

5510 Sayılı Kanunun 5754 Sayılı Kanunla değişik 73. maddesinin 7. fıkrası uyarınca, sözleşmeli ve sözleşmesiz sağlık hizmeti sunucuları, acil hallerde genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerden veya Kurumdan herhangi bir ilave ücret talep edemeyeceklerdir²⁹.

Bir kere acil sağlık problemlerinin önceliği sağlık kurumundan sağlık kurumuna değişebilmektedir. Ayrıca acil olduğu kabul edilen sağlık sorunlarının kontrol, tedavi ve müdahalesi çok farklı harcamaları gerekli kılabilir. Sağlık kurumlarının birçok olayda maddi sorunlar bir tarafa, sorumluluk almamak için acil vakaları kabul etmedikleri bilinen bir gerçektir. Bu durumda, acil müdahale gerektiren hallerde bazı sağlık hizmeti sunucuları kanunda aksi belirtildiği halde fark ücreti talep edecekler ve o anda pazarlık gücü olmayan hasta veya yakınları bunu ödemeye çalışacaklardır. Bazı sağlık hizmeti sunucuları ise herhangi bir fark ücreti tartışmasına da girmeyerek, birtakım gerekçeler ileri sürerek, hastayı kabul etmeyerek başka sağlık hizmeti sunucularına yönlendirmeye çalışacaklardır. Her iki durumda da sıkıntılar yaşanacaktır. Bunun yerine, gerektiğinde acil haller için de fark ücreti istenebilmesi ancak bunun kabul edilebilir ölçülerinin konması ve fark ücreti ödenmesinin belli bir zamana yayılmasının sağlanması daha gerçekçi olabilirdi.

- Bazı Vatandaşların Sağlık Hizmetlerinden Düşük Ödemeler Karşılığı Yararlanmasında İstismarlar Görülebilir.

Sağlık hizmetleri açısından yalnızca genel sağlık sigortasına tabi olanlar bakımından, 60'ıncı maddenin birinci fıkrasının (c) bendinin (1) numaralı alt bendi kapsamında genel sağlık sigortalısı sayılmak için başvuruda bulunmakla beraber, Kurumca tespit edilen gelirin kişi başına düşen aylık tutarı asgari ücretin üçte biri ile asgari ücret arasındaysa prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz günlük tutarının üçte biri prime esas asgari kazanç tutarı olarak esas alınır. Bu grupta bulunanlar

²⁹Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.73 (5754 Sayılı Kanun Md.45 ile değişik).

sadece 24 YTL prim ödeyeceklerdir³⁰. Aile içindeki kişi başına geliri, asgari ücret ile asgari ücretin iki katına kadar olan vatandaşlarımız 73 YTL prim ödeyeceklerdir. Aile içindeki kişi başına geliri asgari ücretin iki katından fazla olan vatandaşlarımız ise 146 YTL prim ödemek suretiyle sağlık hizmetlerinden yararlanabileceklerdir. Düşünce olarak ilk bakışta çok yerinde bir düzenleme gibi görünmekle beraber bu konuda görülebilecek istismarları önleminin hiç de kolay olamayacağı akla gelmektedir. Yeşil kart uygulamalarında yaşanan sıkıntılar, haksız şekilde yarar sağlanması bilinen olumsuz örneklerdir.

Yeni düzenleme uyarınca yapılacak uygulamalarda da düşük gelir gruplarında, aile içindeki gerçek gelir dağılımını ve gerçek gelir düzeyini tespit etmek çok zor olacaktır. Kayıt dışı istihdam son derece yaygın olduğu için gerçek gelirlerin saklanması hiç de zor olmayacak ve bu durum haksızlıklara yol açabilecektir. Bu nedenle kayıt dışı istihdamın mutlaka önlenmesi için çok ciddi çaba sarf edilmesi gerekmektedir.

³⁰Bkz.: 5510 Sayılı Kanun Md.80 (5754 Sayılı Kanun Md.47 ile değişik).